

Skogsutredningens betänkande SOU 2020:73 (Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen), dnr M2020/01926

Sametinget har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Skogsutredningens betänkande SOU 2020:73. Sametinget är central förvaltningsmyndighet för rennärringsfrågor med ansvar för att bevaka och förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk, där en av uppgifterna är att delta i skoglig samverkan med andra aktörer. Sametinget lämnar i första hand synpunkter på sådant som berör renskötelsns förutsättningar och frågeställningar.

Sammanfattning

Sametinget noterar att vi inte varit med i utredningen, och att Sametinget som förvaltningsmyndighet och som politiskt parlament bör ha ett större inflytande i utredningar som berör samiska frågor. Sametinget ställer sig inte bakom förslaget i sin helhet som utredningen föreslagit. Utredningen har inte behandlat renskötelsrätt och renskötselfrågor, utan de har lämnats utanför utredningen, dels genom att konsekvens- och sårbarhetsanalyser av utredningens förslag till stora delar saknas. Renskötelsn är grundlagsskyddad och viktig part, och utredningens förslag påverkar renskötelsns förutsättningar på ett avgörande sätt. I en så pass stor och omfattande utredning där många aktörer berörs bör konsekvens- och sårbarhetsanalyser ligga högt i prioritet. Utredningens begränsning ger inte någon helhetsbild över vad utredningens förslag egentligen innebär, särskilt inte för renskötelsn. Sametinget utgår ifrån att utredningen inte avser att ta några genvägar, och istället återkommer när renskötelsns frågeställningar analyserats och utretts i ett rättsligt perspektiv.

Utredningen beskriver ett femtiotal olika lösningsförslag, och menar att förslagen i betänkandet ska ses som en helhet, vilket är rimligt sett utifrån omfattningen. Generellt väljer Sametinget att inte lämna några specifika synpunkter på de olika lösningsförslagen. Endast i vissa delar har Sametinget valt att ge viss respons. I direktivet framgår att renskötelsrätten ska beaktas och att utredningens förslag inte får medföra att renskötelsrätten försvagas. Med anledning av utredarens utgångspunkt, "att lösa problematiska frågeställningar i ett ägandeperspektiv", utelämnas frågeställningar som bedöms vara problematiska i rättslig mening, sett ur ett renskötelsperspektiv. De åtgärdsförslag som utredningen ger saknar analyser där det tydligt framgår vilken grad av påverkan förslagen har på t.ex. renbetet. Utredningen har inte tagit höjd för att åtgärda de brister som endast kan ses när både renskötelsrätten och äganderätten tillsammans analyseras. Utredningens förslag utgår inte från verkligheten. Exempelvis har skador på renbetet inte några begränsningar och saknar motsvarighet i annan näringsverksamhet, inte heller har ersättningsanspråk lyfts upp. Sametingets uppfattning är att utredaren valt att lägga många

av de obekväma frågorna som berör skogsbruk och rennärning direkt på förvaltningen att hantera.

De flesta sakfrågor rörande samiska behov ges inte samma utrymme som övriga delar i utredningen. Sametinget vill påpeka att det inte är lämpligt att ta några genvägar för att komma runt den problematik som finns och utelämna frågeställningar som berör renskötselrätt och övriga renskötselfrågor. Utredningsförslagen bör ses över i enlighet med Girjasdomen¹

Trots att beredningen beaktat många delar, saknas generellt ingående analyser över hur den ena äganderättsinnehavaren påverkas av den andres företeelser. Det finns en risk att endast den ena äganderättsinnehavaren stärks framför den andra. Även om utredningen valt att avgränsa uppdraget i olika avseenden och prioritera de tillgängliga resurserna, bör utredningen fortsatt noggrant följa upp med konsekvenser av lämnade förslag. Sametinget anser det särskilt viktigt att utredningens förslag inte blir verklighet innan renskötselrätt och övriga allmänna renskötselfrågor utretts till fullo.

Inledning

Inledningsvis konstaterar Sametinget att innehållet i direktivet SOU 2020:73 är omfattande och spänner över många olika områden. Sametingets uppfattning är att utredningsdirektivet genomsyras av dålig planering, snäva tidsramar och en alldeles för kort svarstid. För att kunna ge respons på en utredning som innehåller över tusen sidor faktabaserad text med komplexa samband som går in i varann, är tiden en avgörande faktor. Den korta tidsramen för hela utredningen samt den korta svarstiden tvingar mer eller mindre remissinstanser att avgränsa sina yttranden. Möjligheten att lämna genomarbetade synpunkter är begränsade om regeringens intention är att innehållet ska uppnå en godkänd nivå av granskning från externa remissinstanser.

Utredaren har avsiktligt gjort en avgränsning av innehållet i förhållande till den snäva tidsramen, vilket bland annat medfört ett särskilt fokus att presentera förslag på lösningar kopplade till frågor som bedömts problematiska utifrån ett äganderättsperspektiv. Frågeställningar kopplade till renskötselrätten har mer eller mindre utelämnats helt från utredningen, då utredaren själv valt att utelämna problematiska frågeställningar utifrån ett renskötselperspektiv. Sametinget ställer sig därför frågande över vilken respons som utredningen egentligen efterfrågar. Är det en strategi från regeringen att vilja driva igenom förslag som inte är tillräckligt belysta och där analyser saknas, däribland förhållandet mellan skogsbruk och rennärning? Sametinget kräver att renskötselrätt och övriga renskötselfrågor

¹ Mål T 853-18, NJA 2020

lyfts in i utredningens olika delar vid ett senare tillfälle. Sametinget saknar i förslaget hur det kommer att uppfyllas, samt förutsätter att vi kommer att bli involverade när det är dags. I övrigt har utredningen lagt stor vikt vid förslag som bedöms kunna bidra till ett sundare diskussionsklimat vilket vi välkomnar eftersom det finns uttalade konflikter mellan olika intressenter. Sametinget ser positivt på att utredaren försökt att hitta lösningar i de skogsrelaterade frågorna.

Regelförenklingar för skogsbruket

Utredningen har gett förslag till Skogsstyrelsen att utreda vilka regelförenklingar som kan göras inom skogsbruket. Förslag om regelförenkling antas främst vara avsedd att gynna skogsproduktionen. Möjligheter till regelförenkling inte är realistiska eftersom det inskränker på renskötselrätten. Även om det är positivt att göra en översyn av föråldrade regler bör översynen genomlysas från flera olika perspektiv, inte minst utifrån ett renskötselperspektiv där sårbarheten är stor. Om störst fokus ligger i att öka produktionen i skogen, innebär det troligtvis ännu större obalans mellan miljö och produktion än den vi ser idag. Sametinget anser att det inte finns utrymme för en sådan effektivisering av skogsbruket där renskötselns förutsättningar hamnar i skymundan. När eventuella förslag presenteras framgent, förväntas övriga sakområden vara så pass belysta att de kan bemötas.

Lägsta ålder för föryngringsavverkning

Sametinget avstyrker förslaget om sänkning av *lägsta ålder för föryngringsavverkning*. Förslaget medför alltför stora konsekvenser för renskötseln. Förslaget skulle innebära att hänglavsbärande skogar (som renskötseln är beroende av) inte tillåts återbildas, dessutom undanröjs förutsättningarna för rennäringen att överleva klimatförändringar. Med de övertramp som skogsbruket hittills inneburit har en stor del gamla hänglavsbärande skogar helt försvunnit, då de ej tillåtits/kunnat etablera sig igen. Sametinget menar att det skulle vara helt felaktigt att sänka slutavverkningsbar ålder till en nivå där skogens tillväxttakt inte har avtagit, när det dessutom slår undan förutsättningarna för rennäringen som är beroende av sammanhängande hänglavsbärande skogar. Genom att avverka skogar vid en för tidig ålder återbildas inte hänglavsbärande skogar i tillräcklig omfattning, istället riskerar den typen av skog att helt försvinna med tiden. I samma takt minskar även förutsättningarna att bedriva traditionell renskötsel med naturligt renbete. Sametinget begär att få full insyn i ett tidigt skede, om intentionen från utredningen är att vilja sänka slutavverkningsålder. I övrigt är Sametinget i likhet med utredningen positiv till att skogsvårdslagen ses över. I ett renskötselperspektiv och av praktiska skäl är det dock nödvändigt att översynen görs samtidigt av både äganderätten och renskötselrätten.

Nyckelbiotopsinventering

Sametinget har inte för avsikt att direkt värdera utredningens förslag om upphörande av begreppet nyckelbiotop. Däremot förväntar vi att en ändring av begreppet inte ska innebära

att natur-och miljövärden riskerar att gå förlorade. Att själva begreppet nyckelbiotop saknar legalt stöd är en otydlig förklaring till varför begreppet bör upphöra, särskilt när det är ett vedertaget begrepp som är väl förankrat inom hela skogssektorn och i myndighetsvärlden under decennier. Sametinget hade gärna sett en bättre förklaring till varför begreppet ska upphöra. Utredningens förslag är att begreppet "nyckelbiotop" byts ut mot en så kallad "naturmiljöbeskrivning". Viktigt är dock att de värden som dokumenteras håller samma kvalitet, kvantitet och omfattning oavsett vilket samlingsbegrepp som används. Sametinget anser att själva inventeringen bör genomföras på samma sätt som tidigare, vilket innebär att kompetent och sakkunnig personal ska utföra inventeringen. I övrigt saknar förslaget djupgående analyser över vilka konsekvenser och effekter det får. Sametinget avstyrker förslaget, om begreppsbytet till största del har fokus på att underlätta för ökad virkesproduktion, till följd av effekter som inte går att förutse.

Fjällnära skog och sammanhängande naturskogar

Sverige har ett stort ansvar att bevara den svenska fjällnära skogen både ur ett nationellt och globalt perspektiv. Den fjällnära kontinuitetsskogen är av stor betydelse för renskötseln och dess kultur. Skog nära den fjällnära gränsen, innanför skogsgränsernas åretruntmarker brukas större delen av året. Området fungerar som kalvningsland för skogsgränser, och är viktigt som skydd och för svalka under varma sommardagar, samt mot insekter (t.ex. mygg). Den kontinuitetsskog som finns kvar i den fjällnära regionen är livsviktig, inte bara för den biologiska mångfalden. Den fjällnära skogen tillhör delar av gränsernas kärnområden i fråga om viktiga betesmarker (mark- och hänglavsbete). På hösten ger skogen tillgång till viktigt näringsintag genom svampbete inför kommande vinter. Ur ett renskötselperspektiv ger den fjällnära skogen olika utgångslägen och förutsättningar från norr till söder. Att göra en uppdelning genom att dela upp gränser sett ur ett värdeperspektiv blir därför svårt, eftersom det finns stora variationer. Ett värdeperspektiv sett från samiskt håll får olika betydelse beroende av hur grundförutsättningarna ser ut.

En sammanhållen grön infrastruktur som tar hänsyn till samiska behov är en förutsättning för att renskötsel, natur och samisk kultur ska tillåtas fortleva. Grön infrastruktur binder samman människans och djurens färdvägar och är nödvändiga för en fungerande renskötsel. Med anledning av framtida klimatförändringar är alternativa flyttleder på fast och torr mark viktiga inom grön infrastruktur, eftersom leder längs vattendrag är en stor osäkerhetsfaktor i framtiden. För att kunna upprätthålla en samlad renflytt samt enskilda renars strövandring, fungerar en kontinuitetsskog som en naturlig del i landskapet som renen följer och är viktigt rastbete. Vid samling och flytt av renar har skogsbruket generellt inneburit negativ inverkan, eftersom hänsynen till renskötseln varit bristfällig sedan mitten av 1900-talet. Förutsättningarna hade kunnat vara bättre om hänsyn till renskötseln beaktats i högre utsträckning. Flyttleder och sammanhängande betesmarker har ett särskilt skydd i lagen.

Den fjällnära skogen är ett unikt område med särskilt höga värden av samisk betydelse, där liten eller ingen alls påverkan av kal- och trakthyggesbruk ägt rum. Bältet av fjällnära skog som sträcker sig från norr till söder innefattar lång samisk kulturhistoria, där renens vandringsmönster fortfarande kan uppehållas på ett naturligt sätt. Fjällnära skog är viktigt under hösten och våren när hänglavsskogar är huvudföda. Även immateriella lämningar så som historier, jojkar och övriga berättelser kan förknippas med den fjällnära skogen. Den äldre fjällnära skogen förväntas innehålla en högre andel samiska värden i jämförelse med den yngre fjällnära skogen. De undersökningar som Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet har utfört sedan 2005 visar genomgående på oacceptabelt höga skadefrekvenser i fjällnära skog. Den senaste rapporten visar att 48 % av inventerade forn- och kulturlämningar skadats i samband med skogsbruksåtgärder.²

Renskötseln är i stort behov av sammanhängande skogsområden med bra betestillgång på både mark- och hänglav. Det är en grundförutsättning att utredningen beaktar och samtidigt avsätter sådana områden av särskild betydelse, både för rennäringen och för naturvärden i stort. Staten har ett särskilt ansvar att i förhållande till renskötseln som grundlagsskyddad näring och samisk markanvändning att skydda renskötseln från exploatering. Sametinget är mycket positiv till utredningens förslag att föreslagna skogar inte ska avverkas, och därigenom tillåts bli långsiktigt avsatta skogar som kan brukas av renen. En sådan omställning innebär konkret att markanvändningen inom åretruntmarkerna i stor utsträckning övergår från skogsbruk till naturvård vilket är positivt ur samisk synvinkel. Det bör även föreslås skyddade områden för skogsrenskötselns åretruntmarker.

Utredningen föreslår att tillståndsplikten för avverkning av fjällnära skog ska kvarstå, samt att skogsbruket i sig ska anses vara pågående markanvändning. Det sistnämnda kan få indirekt betydelse vid olika intresseavvägningar. I det hänseendet saknas hänsyn och avvägningar särskilt kopplade till renbetet. Genom att utredningen lämnar förslag där inte alla korten ligger på bordet, får detta sannolikt konsekvenser. Enligt nuvarande förslag uppfattar Sametinget att det endast är den ena äganderättsinnehavaren som stärks, genom avsaknaden av förslag att stärka renskötselns bruksrätt som likställs med äganderätten. Dagens lagstiftning har redan alltför stora brister som inte tar hänsyn till renskötselns rättigheter och behov. En skogsägare kan idag orsaka omfattande skador på renbetet, utan att ersättning utgår eller att det sker någon form av kompensation överhuvudtaget. Frihet under ansvar är en god tanke i grunden, men innebär tyvärr ett alltför stort risktagande för enskilda skogsägare, då renskötseln inte har råd med fler förluster. Samiska rättigheter är särskilt starka inom fjällregionen, det visar den nyligen avgjorda Girjasdomen (NJA 2020

² *Det samiska kulturlandskapet. Program för att bevara, bruka och utveckla samiska kulturlandskap 2015–2020. ISBN 978-91-87636-77-6*

s.3). Fler samebyar inom det fjällnära området har gjort gällande att de har samma rätt som Girjas och avvaktar politiskt ställningstagande. Den fjällnära skogen och gränsen till den är enormt viktig sett ur samebyarnas perspektiv. Utredningens förslag bortser helt från den starka rätt och det inflytande som samebyar generellt har över markanvändningen inom den fjällnära skogen i enlighet till urfolksdeklarationen.

Främmande trädslag (contorta)

Contortatalen beskrivs ofta som något positivt för skogsbrukets framtida utveckling och klimatanpassning. Sametinget har i tidigare remissyttrande till Skogsstyrelsen bestridit ökad användning av contorta i renskötseområdet³. För renskötelsen har contortan en starkt negativ påverkan, som tydligt skär av marker för endast skogs-industriellt bruk. Sametinget har flertalet gånger både muntligt och skriftligen påpekat att contorta skogar begränsar och omintetgör rennäringen fullständigt eftersom det saknas renbete, därtill är såna skogsbestånd oftast så täta att det inte går att bedriva renskötelse. Eftersom betesmarkerna är fragmenterade och hänglavsskogarna utarmade, har det gjorts att flexibiliteten för renskötelsen minskat kraftigt. För rennäringen är därför avveckling av contortabestånd en av flera viktiga klimatanpassningsåtgärder som måste tas i beaktande. Sametinget efterfrågar både ett ansvarstagande och en åtgärdsplan över hur befintliga contortabestånd inom renskötseområdet bör avvecklas. Att ändra den naturliga florans och faunan är en betydligt större riskfaktor, än att låta naturen själv bestämma i sin egen takt. Det bör tilläggas att det saknas forskning över vilka konsekvenser främmande trädslag har på vår inhemska flora och fauna.

Biologisk mångfald och en växande bioekonomi

Enligt utredningens analys går det inte att förena en växande bioekonomi i förhållande till nationellt uppsatta miljömål, och att svara upp till de internationella åtaganden som Sverige antagit. Det anses istället otänkbart att kunna uppnå de uppsatta målen enligt utredningen. Enligt Sametinget låter det märkligt, eftersom utredaren själv tycks osynliggöra eller bortprioritera biologisk mångfald framför en växande bioekonomi. Utredningen pekar i första hand på att det på kort sikt inte är möjligt att kunna uppnå sådana mål, med en cirkulär bioekonomi avsedd för andra samhällsmål. Sametingets uppfattning är att det går stick i stäv med vad som åtagits, dessutom gagnar det inte samhällsmålen i stort så som den politiska viljan och målsättningen tidigare varit. Utredaren pekar själv på att en hållbar tillväxt i skogen måste analyseras i förhållande till andra samhällsmål som renskötelse, friluftsliv, biologisk mångfald och sociala värden. Tyvärr går det inte av utredningen att utläsa att detta gjorts i den omfattning som är beskriven.

³ Förslag till ändringar i skogsvårdslagen (1979:429), skogsvårdsförordningen (1993:1096) och Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 2011:7) och allmänna råd till skogsvårdslagen 2017/525

Det uppstår stora konfliktytor vid ett ökat behov av skogsråvara, samtidigt som naturvårds-avsättningarna blir fler. Renskötseln bidrar till biologisk mångfald, och en förutsättning för att bibehålla biologisk mångfald är att avsätta områden för renskötseln. Att föreslå en förbättrad naturvårdskvalité för redan avsatta skogsytor, räcker inte enligt tidigare vetenskapliga bristanalyser. För att bevara den biologiska mångfalden måste fler åtgärder till. Det innebär bl a större arealskydd med tillräcklig kvalitet och kvantitet, samtidigt som även brukandet av skogen måste anpassas. Sametinget menar att en växande bioekonomi inte kan bortse från de nödvändiga åtgärder som måste till, för att sådan utveckling ska vara möjlig. I ett vidare perspektiv är utredningens inställning att negativa effekter av biologisk mångfald i stort sett är obefintliga med en växande bioekonomi enligt den modell som presenterats. Om det är av den anledningen som flertalet analyser saknas är det verkligen fel väg att gå, dessutom leder föreslagen modell inte till en mindre polarisering, utan snarare tvärtom.

Sänkning av hjortviltstammarna

Utredningen föreslår en kraftig sänkning av hjortviltstammarna. Anledningen är anpassning till ett mer ståndortsanpassat skogsbruk än det vi kan se idag. Utredningen föreslår att både Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket ges i uppdrag att utreda vilka regelförändringar som krävs för att ge en samhällsekonomisk vinst i form av minskade betesskador. Sametinget anser att i ett sådant uppdrag även bör ingå närmare analyser över vilka konsekvenser en populationssänkning av hjortviltstammarna kan få för rovdjurspopulationerna, samt vilka indirekta följd effekter detta skulle innebära för renskötseln. Sametinget anser att förslaget behöver konsekvens-utredas och att Sametinget och företrädare från renskötseln involveras i arbetet.

Nationalpark som skyddsform

Utredningen föreslår att viktiga områden kan skyddas som nationalparker. I tidigare nationalparksprocesser (t.ex. Vemdalen och Kiruna) har det inte varit en framkomlig väg, eftersom många som lever och vistas i dessa områden anser att nationalparker starkt begränsar deras markanvändning samt att beslutsfattandet blir mer centraliserat. Inte minst samebyar riskerar att bli begränsade med att inte kunna få använda sig av bland annat motordrivna fordon i sitt renskötselarbete, samt att skydds jakt på rovdjur utesluts eller blir starkt begränsade i dessa områden. Nationalpark som skyddsform känns därför inte användbar inom områden där det finns pågående markanvändning. Att ta utgångspunkt i den striktare formen av skydd i enlighet med miljöbalken riskerar att både urholka renskötselrätten och krympa områden till förmån för annan form av sysselsättning vid exempelvis zonerings av områden. En viktig utgångspunkt är att renskötseln inte ska föregås med några begränsningar i detta hänseende. Sametinget anser att nationalpark som skyddsform vare sig är det bästa eller sämsta alternativet. Förslagsvis bör utredningen istället titta på andra lösningar som har en modernare form och inte använda sig av ett på

flera sätt föråldrat instrument, som sällan är användbart inom områden med redan pågående markanvändning.

Markförsäljningsprogram på statens marker

Sametinget avslår förslaget om utökat markförsäljningsprogram för användning som ersättningsmark vid formellt skydd av naturskogar. Detta sker till största del på statens marker i form av Sveaskog, Allmänningen och Fastighetsverket. Samebyar har sett att områden som ur renskötselhänsyn bevarats har avverkats så fort de kommit i privat ägo. Samebyarna anser att förslaget bidrar till konflikter mellan privata markägare och renskötseln eftersom bruksrätten fortfarande innehas på markerna, men kravet på samråd inte omfattar privata enskilda markägare. Det kan leda till rättsprocesser när samebyar tvingas överklaga avverkningsbeslut på marker som vid tidigare överenskommelse med bolag har kunnat skyddas. I övrigt händer det att statens skogsföretag vid olika tillfällen byter ut marker, oftast för att bättre kunna nyttja produktionsmöjligheterna för skogsbruket. Samebyar har uppmärksammat att problem ofta förflyttas från en sameby till en annan vilket inte är bra. Vid byte av marker bör berörda samebyar få tidig insyn i vad en förändrad markanvändning kommer att innebära.

Halverad avverkningstid

Sametinget avstyrker förslaget om halverad avverkningstid. Som utredningen påpekar bör de flesta förslagen ses som en helhet, även om flera av förslagen kan analyseras enskilt. Förslaget om en halverad avverkningstid är enligt Sametinget orealistisk av den enkla anledningen att kontrollen avsevärt minskar. Redan idag finns ett antal miljömål som inte kan likställas med produktionsmålen. För renskötseln skulle en halverad avverkningstid innebära att samebyar inte har möjlighet att hinna med att bevaka och samråda i den takt som avverkning sker. Redan med dagens avverkningstakt innebär det stora problem för renskötseln att överhuvudtaget kunna ha en långsiktig planering, då konkurrensförhållanden och marknadskrav inom skogsbruket i många hänseenden tillåts styra utvecklingen. Genom att höja produktionsmålen och samtidigt underlätta för en ökad hastighet i avverkningen, innebär det totalt sett stora risker inom de flesta områden där renskötselns förutsättningar och övriga miljörelaterade frågor tyvärr oftast förbises. Att införa särskilda kunskapskrav för enskilda skogsägare som utredningen föreslår, känns mer som ett sätt att komma runt ett problem som ändå inte blir löst. I de flesta fall handlar det om lekmän som ska bedöma vilka naturvärden som finns och vilken hänsyn som ska tas. Förslaget anses vara oseriöst och enkelriktat, endast sett till ökade produktionsmål. Förslaget innebär även brister i kvalitetssäkring, vilket i sin helhet mynnar ut i negativa konsekvenser för renskötseln. Förslaget i nuvarande läge kan vare sig analyseras enskilt, eller ses som en helhet då renskötselperspektivet och flera andra miljörelaterade områden inte beaktats. Frihet under ansvar förespråkas ofta inom dagens skogspolitik, trots att det finns stora

kunskapsbrister och i övrigt ett stort risktagande. Sametinget anser inte att det är lämpligt att lägga ett så stort ansvar hos den enskilde skogsägaren. Rent konkret innebär ett sådant förslag en större risk att naturvärden går förlorade på grund av mindre granskning tidsmässigt per objekt, mindre insyn, dålig efterlevnad av kunskapskrav, färre fältbesök osv. Det skulle även försvåra möjligheterna för övriga aktörer, samebyar, intresseorganisationer, m.fl. att framföra synpunkter innan avverkning eller andra skogsbruksåtgärder genomförs. Förslaget om att halvera avverkningstiden anses ohållbar och ogenomtänkt och är främst avsedd för att öka produktionen på bekostnad av att renskötsel och övriga miljörelaterade frågor förbises. Återigen upprepar Sametinget att förslagen genomgående saknar analyser sett till andra områden än endast produktionshöjande åtgärder. Möjligheten att ge saklig respons på förslagen har avsevärt försvårats när konsekvensanalyser saknas i utredningen.

Utredningens förslag beaktar inte urfolksrätt

Det framgår av Girjasdomen att ILO:s konvention nr 169 i många avseenden gäller i Sverige, trots att Sverige inte ratificerat den. Det handlar särskilt om samernas sedvanerättsliga förhållanden. Domstolen menar på att urfolks rätt genom internationella traktat ska skydda traditionella marker som rennäringen brukar. Eftersom utredningen utelämnar en så viktig aspekt som samernas sedvanerättsliga nyttjande av marker, innebär det indirekt ett minskat inflytande. Utredningen har i stället koncentrerat sig på vad renskötseln generellt har för behov. Men det finns fler delar där bl a rättighetsperspektivet måste vägas in för att få en helhetsbild över hur verkligheten ser ut. Sametinget förstår samtidigt att frågan är komplex och att det i viss mån är svårt att samtidigt kunna tillgodose samtliga berördas behov och möjligheter. I nuläget kan Sametinget i alla fall konstatera att utredningen inte behandlar urfolkets rätt att skydda sina marker, vilket är en mycket stor brist. Sametinget hade gärna sett att utredningen tydligt redovisat varför vissa delar har utelämnats, eftersom det ger upphov till många frågeställningar och onödiga spekulationer.

Slutord

Sametinget ställer sig inte bakom de förslag som presenteras. Utredningen saknar analyser av påverkan på renskötseln, natur och miljöfrågor. Skogsutredningens lämnade förslag och frågeställningar har i kombination med hög komplexitet, många samband samt flera konfliktområden försökt att behandla sakfrågor, där tiden varit en stor begränsande faktor sett till omfattningen. Av utredningen att döma har detta i överlag inneburit uteblivna konsekvens- och sårbarhetsanalyser för stora delar av utredningen. Inom uppdraget för utredningen, har direktivet inneburit en tydlig avgränsning, vilket har lett till att utredningen inte lyckats med att förena en växande cirkulär bioekonomi med internationella åtaganden om biologisk mångfald. Enligt direktivet har analyser utifrån renskötselns rättigheter samt övriga frågor kopplade till skogsbruk och rennäring i stort sett uteblivit. Sametinget hade sett att dialog förts i samband med beslut av innehållet i direktivet, samt vilken strategi och plan som funnits för sakområden som utelämnats från utredningen.

I samband med detta vill Sametinget påpeka att Sverige har fått upprepad kritik av flera internationella granskningsorgan om hur Sverige hanterar olika frågor och rättigheter som berör renskötseln, samerna och samebyarna. Kritiken och rekommendationerna från granskningsorganen har bland annat gällt otillräckliga samråd med samerna/samebyarna och rätten att på förhand lämna ett frivilligt och informerat samtycke (FPIC).⁴

Sametinget har även uppmärksammat att utredningen i enlighet med urfolksdeklarationen inte diskuterat lämnade förslag med Sametinget, för att på så sätt kunna ges inflytande innan förslag läggs fram i ett omfattande remissförfarande.

Frågeställningar kopplade till renskötselrätten har till största del lämnats utanför utredningen, likaså övriga allmänna renskötsel frågor som inte har beaktats överhuvudtaget. Utredaren har själv lyft att tiden varit en begränsande faktor, och att det därför saknas fullständiga analyser bl. a sett utifrån markägaransvar. Här har utredningen tydliggjort en svaghet och lyfter särskilt behovet av fullständig analys av markägarens ansvar för miljön, och att det bör ske i dialog där skogspolitiken utvärderas. Om utredningen valt att inte utreda förhållandet mellan skogsbruk och rennäring borde det tydligt framgå vad avsikten och intentionen varit, vilket åtminstone hade ökat utredningens trovärdighet.

Sametinget reagerar över att utredningen lämnar förslag som är i enlighet med dagens skogspolitik, samtidigt som man säger att den måste utvärderas. Denna logik tycks vara bakvänd och vi saknar därför förståelse över hur utredaren tänkt. I ett vidare perspektiv ser Sametinget att utredningen mestadels lämnar förslag för att effektivisera den svenska skogsproduktionen och inte behandlar de långsiktiga målen utifrån naturens villkor. Det är inte ett hållbart förhållningssätt och skapar ingen balans mellan de olika aktörerna. Sametingets uppfattning är att utredningens förslag ser till kortsiktiga mål och lösningar. För att kunna behandla långsiktiga lösningar i balans med naturen, bör först den svenska skogspolitiken ses över, i motsats till denna utrednings prioriteringar. Det bör förslagsvis göras genom en bredare dialog inom de olika sakområdena. Sametinget menar att det först därefter är lämpligt att behandla lösningsförslag med ingående konsekvens- och sårbarhetsanalyser.

För övrigt bör ej utreda och obehandlade frågeställningar särskilt kopplade till renskötselrätten, men även övriga sakfrågor rörande skogsbruk och rennäring som lämnats utanför

⁴ Kritiken har bland annat framförts i granskningar av Sveriges efterlevnad av FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (2013 och 2018), Europarådets granskning av Sverige gällande Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (2003 och följande granskningar) samt i den allmänna lädergranskningen under FN:s råd för mänskliga rättigheter (UPR).

YTTRANDE

Datum
2021-04-30

Sametingets dnr
5.2.1-2021-309

utredningen, utredas och analyseras vid annat tillfälle, förslagsvis när utredningen av rennäringslagstiftningen startar under hösten 2021.

Beslutet har tagits av Sametingets rennäringschef. Föredragande har varit näringshandläggaren.

Lars-Ove Sjajn

Stefan Forsmark

Cujuhus/adress
Box 90
981 22 GIRON/KIRUNA

Telefovdna/telefon
0980 - 780 30 (vx)
Org.nr.: 202100-4573

e-post: kansli@sametinget.se

www.sametinget.se